

มาตรการสร้างอุปสงค์ (แท้และเทียม) เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ

ก้นเศรษฐกิจ

■ ผศ.ดร.สันติ ชัยศรีสวัสดิ์สุพ

คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)
www.econ.nida.ac.th
santi_nida@yahoo.com

พ ลข้างเคียงที่สำคัญประการหนึ่งที่นำตระหนักและระมัดระวังในขณะที่กำลังดำเนินมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจอย่างจัดหนักจัดเต็ม คือ การสร้าง (หรือก่อให้เกิด) “อุปสงค์เทียม” ขึ้นในระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการกระตุ้นการบริโภคในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ มาตรการนำค่าใช้จ่ายจากการจับจ่ายใช้สอยในช่วงเทศกาลและค่าใช้จ่ายการท่องเที่ยวในประเทศไปหักลดหย่อนภาษี โดยหวังว่าเมื่อเกิดกิจกรรมการใช้จ่ายมากขึ้น ก็จะทำให้มีความต้องการสินค้ามากขึ้น ผู้ผลิต (หรือผู้ประกอบการ) มีตลาดมากขึ้นในการขายสินค้าที่ผลิตขึ้น ทำให้เกิดการจ้างงานมากขึ้น และเศรษฐกิจขยายตัวได้ดีหรือมากขึ้น (มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้น) เป็นต้น

การดำเนินมาตรการเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจนั้น ด้านหนึ่งสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้น โดยปกติจะเป็นมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนที่จะมีผลต่อการเพิ่มผลิตภาพการผลิตมากกว่ากระตุ้นด้านการบริโภค เพราะการกระตุ้นด้านการบริโภคมีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดผลข้างเคียงในทางลบในระยะยาวมากกว่า ในทางการเมือง มาตรการกระตุ้นการบริโภคกลับจะเป็นที่นิยมมากกว่า เพราะมีผลดีต่อเศรษฐกิจในระยะสั้น แต่อาจ (ส่วนใหญ่) จะมีผลลบในระยะยาวที่รุนแรงได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าติดตามว่าผลของการดำเนินมาตรการนั้นมีความเหมาะสมคุ้มค่าเพียงใด ก่อนการตัดสินใจดำเนินมาตรการในลักษณะดังกล่าว หรืออย่างน้อยจะได้ตระหนักว่าประโยชน์จากการทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระยะสั้นนั้น ต้องแลกมาด้วยต้นทุนอะไรบ้าง (เช่น การเพิ่มขึ้นของหนี้สาธารณะ การเพิ่มขึ้นของหนี้ครัวเรือน ฯลฯ) เพื่อให้สังคมโดยรวมได้ร่วมกันตัดสินใจกับการดำเนินมาตรการทางเศรษฐกิจในลักษณะนี้

บทความนี้จะพยายามรวบรวมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ เพื่อทำความเข้าใจให้

ลึกซึ้งถึงผลสืบเนื่อง (Consequences) ที่อาจเกิดขึ้นอันเป็นผลพวงจากการใช้มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ เริ่มต้นจากคำถามว่า ทำไมต้องมีมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ? การที่ระบบเศรษฐกิจหนึ่งจำเป็นต้องใช้มาตรการกระตุ้น แสดงว่าระบบเศรษฐกิจนั้นกำลังเผชิญกับสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นปกติ ทำให้หน่วยเศรษฐกิจ (ในภาพใหญ่ๆ ได้แก่ บุคคล ภาคธุรกิจเอกชนหรือนิติบุคคล และภาครัฐ) มีพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่แตกต่างไป เช่น รั้งรั้งการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคมากขึ้น ซึ่งทำให้บริโภคน้อยลงหรือขาดความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจ ทำให้ธุรกิจลดการใช้จ่ายและการลงทุนลง ฯลฯ ดังนั้นภาครัฐจึงอยากเข้ามามีบทบาทในการ “กระตุ้น” ให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้น เพื่อไม่ให้เศรษฐกิจซบเซา

ถ้าเหตุผลของการ “กระตุ้น” เป็นอย่างที่ได้กล่าวข้างต้น มาตรการที่ใช้ก็น่าจะเป็นมาตรการชั่วคราว (หรือเป็นครั้งคราว) และมีผลในระยะสั้นที่สำคัญ คือ ต้องระวังไม่ให้มีผลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของหน่วยเศรษฐกิจอย่างถาวร (หรือในระยะยาว) ตัวอย่างเช่น การออกมาตรการเพื่อส่งเสริมให้เกิดการบริโภคมากขึ้น ก็น่าจะได้ตระหนักด้วยว่าการบริโภคในส่วนที่ไปกระตุ้นให้เกิดขึ้นโดยมาตรการนั้น โดยปกติแล้วผู้บริโภคไม่ได้ตัดสินใจหรือตั้งใจ (วางแผน) ว่าจะมีการใช้จ่ายในส่วนนี้ แต่ที่มีการใช้จ่ายเพราะมีมาตรการไปกระตุ้น ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการลดการออมของบุคคลหรือครัวเรือนลง และถ้าการกระตุ้นนั้นมีผลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้จ่ายในระยะยาว ก็จะทำให้การออมลดลง เสี่ยงต่อการเป็นหนี้มากขึ้น ระดับหนี้ครัวเรือนโดยเฉลี่ยก็จะสูงขึ้น เมื่อการเพิ่มขึ้นของรายได้ไม่ทันกับการเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคที่เพิ่มขึ้น

ประเด็นถัดไปที่น่าจะพิจารณา คือ ลักษณะของกิจกรรมเศรษฐกิจที่มาตรการกระตุ้นไปทำให้เกิดขึ้น โดยปกติการกระตุ้นเศรษฐกิจมักจะมีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดการเพิ่มผลิตภาพการผลิต เช่น การกระตุ้นเศรษฐกิจโดยการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในระบบเศรษฐกิจ และทำให้ผลิตภาพการผลิตโดยรวมของประเทศสูงขึ้น ดังนั้นมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจที่ไม่ได้ก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจในลักษณะนี้

จึงมีความสัมพันธ์ที่จะเป็นการทำให้เกิดอุปสงค์เทียม เป็นเพียงการดึงเอาอุปสงค์ (หรือการบริโภค) ในอนาคตมาเป็นอุปสงค์ในปัจจุบัน หรือสร้างอุปสงค์ที่เกินความจำเป็น ในบางกรณีอาจทำให้เกิดการใช้จ่ายเกินตัว และก่อหนี้มากขึ้นโดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะในช่วงระยะเวลาที่อัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับต่ำ

นอกจากนี้ ยังน่าจะได้อำนาจถึงด้วยว่ามาตรการกระตุ้นโดยส่วนใหญ่มักจะแทรกแซงการทำงานของกลไกตลาด ทำให้บางอุตสาหกรรมได้รับประโยชน์โดยตรงหรือโดยอ้อมจากมาตรการนั้น ในขณะที่บางอุตสาหกรรมกลับไม่ได้รับประโยชน์ หรือได้รับประโยชน์น้อยมาก ยิ่งถ้าดำเนินมาตรการอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาหนึ่ง ก็จะเป็นการส่งสัญญาณว่าอุตสาหกรรมที่ได้รับการสนับสนุนให้ผลตอบแทนดีกว่า มีความเสี่ยงน้อยกว่า เพราะภาครัฐพร้อมที่จะให้การสนับสนุนทำให้เกิดการโยกย้ายปัจจัยเข้ามาสู่อุตสาหกรรมที่ได้รับอานิสงส์จากมาตรการกระตุ้น เกิดเป็นพฤติกรรม การเรียกร้องโหยหามาตรการกระตุ้นเมื่อไหร่ก็ตามที่มีปัญหาเกิดขึ้นกับอุตสาหกรรมนั้น โดยไม่ได้พิจารณาถึงสาเหตุที่แท้จริง และความพยายามในการปรับตัว เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาความผันผวนทางเศรษฐกิจ ผลจากการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตจากการดำเนิน มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจย่อมทำให้การจัดสรรทรัพยากรการผลิตขาดประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการบิดเบือนทางเศรษฐกิจ และมีผลบั่นทอนผลผลิตภาพ การผลิตของประเทศในระยะยาว

ถ้าจะเปรียบเทียบระบบเศรษฐกิจหนึ่งกับร่างกายมนุษย์ มาตรการกระตุ้นเปรียบได้กับขนมหวาน ที่เมื่อร่างกายขาดพลังงานหรือมีความจำเป็นต้องใช้พลังงานมากๆ การได้ทานของหวานก็จะช่วยให้ร่างกายมีพลังงานเพียงพอกับความต้องการใช้ และสามารถทำงานต่อไปได้โดยไม่ขาดตกบกพร่อง แต่ก็ต้องไม่ลืมนึกว่าขนมหวานที่ทานเข้าไปนั้น ถ้าทานใน ปริมาณที่มากเกินไป ต่อเนื่องเป็นเวลานานเกินไป ก็ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อร่างกายได้ในระยะ ยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นร่างกายที่มีสุขภาพไม่ ค่อยจะดี และมีโรคเบาหวานอยู่ด้วย ก็ยิ่งจำเป็นต้อง ระมัดระวังให้มาก และมีการวางแผนที่ชัดเจนในการ ใช้มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ ๒๓